

Các yếu tố ảnh hưởng đến việc chọn ngành học của học sinh tại Cà Mau

Factors influencing students' choice of academic majors in Ca Mau

Phan Hồ Kim Yến, Nguyễn Văn Mạnh

Trường Đại học Bình Dương, Phân hiệu Cà Mau

Tác giả liên hệ: Phan Hồ Kim Yến. Email: 23210301035@student.bdu.edu.vn

Tóm tắt: Đề tài nghiên cứu yếu tố ảnh hưởng đến việc chọn ngành của học sinh tại hai trường trung học tỉnh Cà Mau, kết quả đã chỉ ra 3 nhóm yếu tố có ảnh hưởng đến việc chọn ngành của học sinh trung học phổ thông tại 2 điểm trường THCS – THPT Tân Lộc và THCS – THPT Lý Văn Lâm năm 2024, bao gồm: Nhóm yếu tố thiên về cá nhân; Nhóm yếu tố đến từ môi trường xung quanh; Nhóm yếu tố đến từ các đãi ngộ xã hội. Đồng thời phân tích sự ảnh hưởng của từng yếu tố đến việc chọn ngành của học sinh. Qua đó giúp các bậc phụ huynh và các em học sinh có thể nhìn nhận và đưa ra được các quyết định đúng đắn hơn trong việc chọn ngành nghề và giúp các trường cao đẳng, đại học có một hướng đi tốt hơn trong công tác tuyển sinh đối với các điểm trường ở Cà Mau nói riêng và các tỉnh khác nói chung.

Từ khóa: *Giáo dục; Hạn chế; Học ngôn ngữ; Lợi ích; Thực tế tăng cường;*

Abstract: This study investigates the factors influencing the choice of major among students at two secondary schools in Cà Mau province. The findings identified three groups of factors affecting high school students' major selection at Tan Loc Secondary-High School and Ly Van Lam Secondary-High School in 2024. These factors include Personal factors, Environmental factors, and social benefits. The study also analyzes the influence of each factor on students' choice of major, providing insights for parents and students to make more informed decisions regarding career selection. Furthermore, the study offers recommendations for colleges and universities to improve their admissions strategies in Cà Mau and other provinces.

Keywords: *Ca Mau students; Factors affecting major choice; Student major selection*

1. Đặt vấn đề

Nghiên cứu về các nhóm các yếu tố liên quan gây ảnh hưởng đến việc chọn ngành của học sinh là một phần quan trọng của lĩnh vực giáo dục và tâm lý học. Hiểu rõ những yếu tố này giúp chúng ta có cái nhìn sâu sắc hơn về quyết định của học sinh trong việc lựa chọn ngành học. Những yếu tố này có thể bao gồm sở thích cá nhân, khả năng, giá trị cá nhân, và cơ hội nghề nghiệp trong tương lai. Việc nghiên cứu này không chỉ mang lại hiểu biết sâu sắc về tâm lý lựa chọn ngành nghề của học sinh mà còn cung cấp những thông tin quý giá cho các nhà quản lý giáo dục và tư vấn tuyển sinh. Bằng cách hiểu rõ hơn về yếu tố nào đang ảnh hưởng đến sự lựa chọn ngành của học sinh, các trường đại học có thể cải thiện quy trình tư vấn tuyển sinh của mình để phù hợp hơn với nhu cầu và mong muốn của học sinh. Đồng thời, việc áp dụng những kết quả nghiên cứu này vào quy trình giáo dục có thể giúp học sinh phát triển mục tiêu nghề nghiệp rõ ràng và tự tin hơn.

Một số nghiên cứu ở nước ngoài cũng đã có những đánh giá rõ ràng về những yếu tố ảnh hưởng đến sự quyết định lựa chọn ngành học của sinh viên các ngành. Với nghiên cứu về các yếu tố ảnh hưởng đến ý định đăng ký các khóa học liên quan đến hóa học ở Philippines trong tương lai của sinh viên thông qua mô hình cấu trúc (SEM - Structural Equation Modeling) chỉ ra rằng thái độ và niềm đam mê đối với môn học là yếu tố tiên quyết, tiếp theo là quyền tự chủ và năng lực nhận thức kiểm soát hành vi [1]. Tại Việt Nam, một số nghiên cứu tương tự cũng đã được thực hiện và kết quả đã chỉ ra nhóm các nhân tố ảnh hưởng mạnh mẽ đến việc ra quyết định chọn ngành học của sinh viên, bao gồm: các yếu tố thuộc về cá nhân như đặc điểm, sở thích và năng lực cá nhân. Kết hợp cùng yếu tố thuộc môi trường như gia đình, lời khuyên của người thân; nhà trường, đặc điểm trường, ngành học; đặc điểm nghề nghiệp và xã hội, nhu cầu xã hội và cơ hội việc làm sau tốt nghiệp, mức

thu nhập, mối quan hệ, sự ổn định và thăng tiến [2, 3]. Tuy nhiên, số lượng nghiên cứu về vấn đề này còn khá ít và thường chỉ tập trung vào việc phân tích yếu tố tác động đến việc lựa chọn của sinh viên về một ngành học cụ thể. Nghiên cứu này tập trung với nhóm đối tượng là học sinh trung học phổ thông tại hai điểm trường ở địa bàn Cà Mau, kết quả nghiên cứu có thể được bổ sung, làm phong phú thêm nguồn dữ liệu hiện có đối với những yếu tố ảnh hưởng đến việc chọn ngành của học sinh bậc trung học phổ thông. Thông qua việc xác định các nhóm yếu tố chính: (i) Nhóm yếu tố thiên về cá nhân; (ii) Nhóm yếu tố đến từ môi trường xung quanh; (iii) Nhóm yếu tố đến từ các đại ngợ xã hội. Đồng thời đánh giá về sự ảnh hưởng của các nhóm yếu tố để đưa ra các khuyến nghị cho công tác tư vấn tuyển sinh tại các trường đại học. Đồng thời còn nâng cao nhận thức của học sinh, phụ huynh và cộng đồng về tầm quan trọng của việc chọn ngành học dựa trên sự phù hợp với khả năng và sở thích của cá nhân.

2. Cơ sở lý luận và phương pháp nghiên cứu

2.1. Các khái niệm cơ bản

2.1.1. Ngành học

Trong thuật ngữ trường đại học các nước Xã hội chủ nghĩa của Ủy ban quốc gia Liên Xô về giáo dục quốc dân năm 1998 có viết “ngành là một lĩnh vực mang tính hệ thống cần có để thực hiện các chức năng lao động trong khuôn khổ của nghề cụ thể. Ngành phải được ghi trong văn bằng tốt nghiệp đại học”. Còn theo Điều 4, chương I, Luật Giáo dục Đại học năm 2019 “ngành là tập hợp kiến thức và kỹ năng chuyên môn trong phạm vi hoạt động nghề nghiệp, khoa học và công nghệ, do Bộ Giáo dục và Đào tạo thống kê, phân loại”. Do vậy, ngành học là một chuyên ngành đào tạo nhằm cung cấp, trang bị cho người học những kiến thức, kỹ năng chuyên môn nhất định của một lĩnh vực nghề nghiệp cụ thể [4].

2.1.2. Sự lựa chọn ngành học

Chọn ngành học là việc lựa chọn một ngành nghề để tiếp tục việc học sau khi tốt nghiệp trung học phổ thông tại một trường cao đẳng, đại học nào đó [5]. Đồng thời, đó còn là quá trình để cá nhân tìm hiểu, lựa chọn một ngành học để thỏa mãn nhu cầu cá nhân và thể hiện trách nhiệm của cá nhân với xã hội. Qua đó có thể thấy, lựa chọn ngành học là một trong những quyết định quan trọng mà cá nhân buộc phải đưa ra trong cuộc sống, nên việc ra quyết định lựa chọn ngành học không phải là một nhiệm vụ dễ dàng. Đây cũng được cho là giai đoạn quan trọng nhất [6]. Bởi nếu đưa ra một quyết định sai lầm khi chọn ngành học thì không thể tạo ra hạnh phúc trong cuộc sống và cũng dẫn đến sai nghề [4].

Bên cạnh việc chọn ngành học, sinh viên còn chú trọng đến nhiều vấn đề như: chọn trường học, chương trình đào tạo, cơ hội việc làm... Thứ nhất, việc chọn được trường học tốt, có danh tiếng, uy tín sẽ giúp sinh viên có ưu thế hơn trong quá trình xin việc làm sau khi ra trường. Thứ hai, khi lựa chọn ngành học, sinh viên cũng thường quan tâm đến chương trình đào tạo. Bởi sinh viên có xu hướng quan tâm, cân nhắc trước các ngành có chương trình đào tạo tiên tiến nhưng lại tránh chọn ngành học có chương trình đào tạo quá dài vì tài chính của sinh viên có thể không hỗ trợ được cho việc học của họ. Thứ ba, cơ hội việc làm sau khi ra trường cũng là một trong những lý do ảnh hưởng đến việc chọn ngành học của sinh viên. Họ có khuynh hướng lựa chọn các ngành “hot”, có cơ hội việc làm cao hay dễ kiếm được mức lương mà họ mong muốn. Tóm lại, sự lựa chọn ngành học là một trong những quyết định quan trọng trong cuộc đời của mỗi học sinh. Nó mang tầm ảnh hưởng lớn đến con đường sự nghiệp, tương lai sau này của mỗi cá nhân, gia đình và xã hội. Đồng thời, sự lựa chọn ngành học của học sinh cũng phụ thuộc rất nhiều vào các yếu tố chủ quan và khách quan khác nhau như những yếu tố thiên về cá nhân, những yếu tố đến từ môi trường xung quanh và những yếu tố đến từ các đại diện xã hội...

sẽ ảnh hưởng trực tiếp hoặc gián tiếp đến việc chọn ngành học của mỗi cá nhân học sinh.

2.2. Những yếu tố ảnh hưởng đến việc chọn ngành của học sinh

2.2.1. Nhóm yếu tố thiên về cá nhân

Những yếu tố thiên về cá nhân là những yếu tố xuất phát từ bản thân mỗi học sinh, liên quan đến đặc điểm cá nhân, nhận thức, tâm lý, và các trải nghiệm riêng biệt. Chúng có vai trò quan trọng trong việc định hình quyết định chọn ngành học của học sinh, vì chúng phản ánh những đặc điểm cá nhân và sự phù hợp của từng ngành học với cá nhân đó. Những yếu tố này bao gồm:

(i) Sự hứng thú: Hứng thú là thái độ của con người đối với sự vật, hiện tượng nào đó vừa có ý nghĩa quan trọng trong đời sống vừa đem lại cho họ những khoái cảm. Những sự vật, hiện tượng tạo nên hứng thú thường hấp dẫn cá nhân trong một khoảng thời gian tương đối dài [7]. Do vậy, có thể nói, hứng thú là nhân tố có ý nghĩa rất quan trọng, kích thích tài năng, sự sáng tạo, tập trung và nâng cao hiệu quả hoạt động của con người. Sự hứng thú có thể đến từ ngành nghề hay một trường cao đẳng, đại học yêu thích và nó cũng dễ bị ảnh hưởng bởi các tác nhân đến từ môi trường xung quanh.

(ii) Năng lực: Năng lực là khả năng của con người có thể thực hiện một loại hoạt động nào đó, làm cho hoạt động ấy đạt đến một kết quả nhất định. Năng lực là một tổ hợp các thuộc tính tâm lý của cá nhân giúp cho cá nhân ấy có thể hoàn thành tốt một loại hoạt động nào đó. Do vậy, khi nói đến năng lực, bao giờ cũng là năng lực về một hoạt động nhất định [7]. Mặt khác, [8] lại cho rằng năng lực nghề nghiệp là sự tương ứng giữa những đặc điểm tâm lý và sinh lý của con người với những yêu cầu do ngành nghề đặt ra. Nếu không có sự tương ứng này, con người không thể theo đuổi ngành nghề được. Năng lực nghề nghiệp vốn là thứ không có sẵn trong con người (phẩm chất bẩm sinh) mà được hình thành và phát triển

thông qua quá trình học tập và lao động và được hoàn thiện hơn trong quá trình cá nhân thực hiện nghề nghiệp. Do đó, có thể khẳng định năng lực chính là cơ sở và tiền đề cá nhân giúp hoàn thiện và phát triển nghề nghiệp của bản thân.

(iii) Điều kiện cá nhân khác: Điều kiện cá nhân khác bao gồm: Học lực, tính cách, đặc thù cá nhân... Xét về học lực, đây là khái niệm mô tả mức độ thành thạo và hiệu quả của một người trong việc học tập. Nó được thể hiện qua thành tích học tập (điểm học bạ) của cá nhân ở các cấp học, đồng thời nó thể hiện rõ nhất qua bảng điểm tại các kỳ thi Tốt nghiệp trung học phổ thông quốc gia, đánh giá năng lực... Hiện nay, hầu hết các trường đại học đều sẽ có những mức điểm chuẩn cho các ngành học khác nhau (có thể cao hoặc thấp) và buộc học sinh phải có học lực hay một mức điểm đủ chuẩn mới có thể đăng ký học. Xét về tính cách và đặc thù cá nhân sẽ có rất nhiều khác biệt và đôi khi nó cũng trở thành thước đo cho việc quyết định chọn ngành chọn nghề của bạn trong tương lai. Chẳng hạn như bạn là một người có thân hình chuẩn, đẹp, cao, tính cách hướng ngoại, điều đó cũng khiến bạn tự tin lựa chọn các ngành liên quan đến quan hệ công chúng. Hay với những người có chất giọng hay sẽ chọn làm ca sĩ hoặc diễn viên lồng tiếng...

2.2.2. Nhóm yếu tố đến từ môi trường xung quanh

Những yếu tố từ môi trường xung quanh như gia đình, các mối quan hệ xã hội và cơ hội nghề nghiệp cũng ảnh hưởng đến việc chọn ngành học của học sinh, cụ thể như sau:

(i) Gia đình: Gia đình đóng vai trò tương đối quan trọng đối với mỗi cá nhân và toàn xã hội. Đối với người học sinh, gia đình là nhân tố có ảnh hưởng đến sự phát triển mọi mặt, bao gồm cả sự phát triển, rèn luyện, giáo dục, định hướng nhận thức và quyết định lựa chọn ngành học của học sinh. Các yếu tố từ gia đình gây tác động lớn đến vấn đề chọn ngành của học sinh bao gồm: môi trường sống, mức kinh tế,

nơi ở, vấn đề ngành nghề kế thừa... Những tác động của gia đình đến học sinh mang tính chất hai mặt. Nó có thể là tích cực nếu bản thân học sinh có thể nhận được sự thấu hiểu, sự hướng nghiệp tốt hay sự chấp thuận từ phía gia đình đối với ngành nghề bản thân yêu thích. Ngược lại, nó sẽ mang đến sự tiêu cực nếu, các bậc phụ huynh ép buộc, gây áp lực lên con cái của học về một ngành nghề theo họ là phù hợp, nhưng với con cái của họ thì không. Điều này sẽ một phần gây ra cho học sinh sự chán nản, “stress” thậm chí là cái chết. (ii) Các mối quan hệ xã hội: Các mối quan hệ xã hội bao gồm: Thầy cô, bạn bè, người quen, các bậc tiền bối, thần tượng, người yêu... Thực tế đã chứng minh, các mối quan hệ xã hội là nhân tố có thể tạo lập định hướng cho các quyết định chọn lựa ngành học của nhiều học sinh. Mặt khác nó cũng là nguyên nhân dẫn đến sự do dự, lung lay về những quyết định về ngành học trước đó của họ.

(iii) Cơ hội nghề nghiệp: Theo xu hướng chọn ngành, nghề của học sinh, sinh viên hiện nay thường gắn liền với những ngành, nghề “hot” có thu nhập cao trong xã hội [9]. Đó không chỉ là những ngành nghề đem lại thu nhập cao mà còn có khuynh hướng thiếu hụt nhân lực, dễ xin việc tại các công ty, doanh nghiệp lớn. Đồng thời các ngành nghề có cơ hội thăng tiến cao, có khả năng nâng cao học hàm, học vị trong tương lai thường được nhiều học sinh, sinh viên lựa chọn hơn các ngành học đặc thù khác.

2.2.3. Nhóm yếu tố đến từ các đãi ngộ xã hội

Hiện nay, các đãi ngộ từ nhà trường, doanh nghiệp hay nhà nước cũng rất được các học sinh lưu tâm đến, đặc biệt là những học sinh có hoàn cảnh đặc biệt, không có khả năng chi trả học phí cao cho các ngành, các trường yêu thích, cụ thể:

(i) Chính sách học bổng từ nhà trường: Để thu hút và hỗ trợ nhiều học sinh, sinh viên, những nhân tài đất nước, các trường cao đẳng, đại học trong và ngoài nước đều có cho mình các chính sách học bổng hấp

dẫn, tùy theo từng năng lực học sinh, sinh viên hoặc các ngành nghề riêng biệt. Đó là nguồn động lực, là chỗ dựa kinh tế giúp các học sinh, sinh viên có thể tiếp tục theo đuổi con đường học vấn của mình. Cũng vì lý do đó mà các chính sách học bổng cũng một phần gây ảnh hưởng đến quyết định chọn ngành của học sinh.

(ii) Chính sách trợ cấp từ doanh nghiệp, nhà nước: Đối với nhiều doanh nghiệp, đặc biệt là doanh nghiệp có vốn đầu tư nước ngoài, họ rất xem trọng nguồn nhân lực có trình độ đào tạo cao. Thế nên những chính sách trợ cấp đến từ các doanh nghiệp được đặt ra với mong muốn tuyển dụng nhân tài, truyền cảm hứng và nâng cao thương hiệu doanh nghiệp.

(iii) Đối với nhà nước cũng có các chính sách hỗ trợ tương tự, nhằm đảm bảo nguồn nhân lực cho một số ngành nghề đặc thù nhất định. Chẳng hạn như: Theo Nghị định 116, sinh viên ngành sư phạm được nhà nước hỗ trợ tiền đóng học phí bằng mức thu học phí của cơ sở đào tạo giáo viên nơi theo học. Đồng thời cũng được nhà nước hỗ trợ 3,63 triệu đồng/tháng để chi trả chi phí sinh hoạt trong thời gian học tập tại trường... Song cũng cần đáp ứng một số điều kiện nhất định khác từ nhà nước.

(iv) Chính sách hỗ trợ việc làm sau tốt nghiệp: Tương tự như chính sách trợ cấp từ doanh nghiệp và nhà nước trong quá trình theo học các ngành ở các cấp cao đẳng hay đại học thì sau tốt nghiệp, các doanh nghiệp, nhà trường, nhà nước cũng có những chính sách hỗ trợ việc làm cho sinh viên. Các chính sách ấy được đề ra với mong muốn đáp ứng đủ nguồn nhân lực có trình độ cao cho các ngành nghề, cơ quan, tổ chức cũng như giảm thiểu vấn nạn thất nghiệp cho sinh viên mới ra trường... Do vậy, đây cũng được coi là một yếu tố ảnh hưởng đến quá trình lựa chọn ngành học một cách an toàn của học sinh.

2.3. Phương pháp nghiên cứu

Để thu thập các thông tin cho bài viết, nhóm nghiên cứu đã thực hiện phương

pháp nghiên cứu định tính qua bảng khảo sát điều tra bằng Google Forms. Nội dung phiếu khảo sát tập trung vào các nhóm yếu tố ảnh hưởng đến việc chọn ngành của học sinh. Chúng tôi đã gửi link khảo sát đến toàn thể học sinh cấp trung học phổ thông ở hai điểm trường THCS – THPT Tân Lộc và THCS – THPT Lý Văn Lâm thuộc tỉnh Cà Mau (2 điểm trường được lựa chọn ngẫu nhiên và có nhiều cấp học), thu về 220 kết quả trả lời, trong đó có 118 kết quả từ trường THCS – THPT Tân Lộc và 102 kết quả từ trường THCS – THPT Lý Văn Lâm. Các dữ liệu thu thập từ khảo sát được xử lý bằng phần mềm MS. Excel. Đồng thời, nhóm nghiên cứu còn thu thập các tài liệu liên quan tới đề tài từ nhiều nguồn có sẵn khác nhau để sử dụng linh hoạt trong quá trình so sánh, phân tích, khái quát, tổng hợp nhằm làm rõ tính lý luận và tính vận dụng thực tiễn để có thể làm cơ sở lý luận, giúp đề tài nghiên cứu được quan, đa chiều và cụ thể hơn đối với sự ảnh hưởng các yếu tố đến việc lựa chọn ngành học của học sinh trung học phổ thông ở hai điểm trường trên địa bàn tỉnh Cà Mau.

3. Kết quả thảo luận

3.1. Mô tả dữ liệu mẫu điều tra

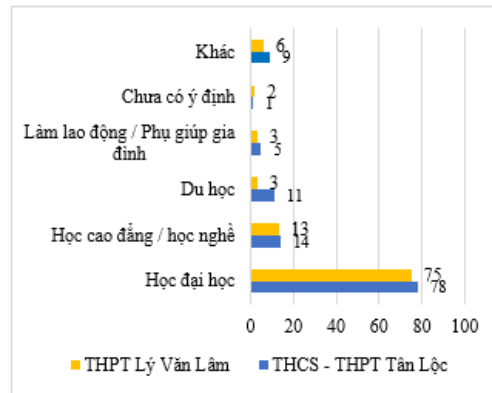
Nhóm sử dụng phiếu khảo sát bằng bảng hỏi, tổng phiếu thu về 220 kết quả từ ba cấp học của hai trường trung học phổ thông. Trong đó, trường THCS – THPT Tân Lộc thu được 118 kết quả (Khối 10 gồm: 32 phiếu; khối 11 gồm: 55 phiếu; khối 12 gồm: 31 phiếu); trường THCS – THPT Lý Văn Lâm thu được 102 kết quả (Khối 10 gồm: 21 phiếu; khối 11 gồm 48 phiếu; khối 12 gồm: 33 phiếu). Khi xem xét mẫu khảo sát về dự định sau khi tốt nghiệp trung học phổ thông của học sinh ở hai điểm trường, kết quả cho thấy hầu hết học sinh ở hai trường đều có dự định tiếp tục chương trình đào tạo sau khi tốt nghiệp trung học phổ thông (82,2%), chỉ có 11,8% học sinh không hoặc chưa quyết định học tiếp. Điều này cũng cho thấy các em học sinh phần lớn đã định hướng được ngành nghề sẽ theo học trong tương lai.

Bảng 1. Số phiếu khảo sát thu được từ các lớp

Khối lớp	Trường		Tổng
	THCS - THPT Tân Lộc	THCS - THPT Lý Văn Lâm	
Khối 10	32	21	53
Khối 11	55	48	103
Khối 12	31	33	64
Tổng	118	102	220

Từ dữ liệu mẫu điều tra, có thể kết luận rằng mẫu khảo sát đã được thu thập một cách hợp lý, phản ánh đúng nhu cầu và sự quan

tâm của học sinh trong việc chọn ngành học. Số lượng phiếu thu được đảm bảo tính đại diện cho cả hai trường THCS - THPT Tân Lộc và THCS - THPT Lý Văn Lâm, với sự phân bố đều giữa các khối lớp. Điều này giúp tăng cường tính xác thực và giá trị của nghiên cứu, mang lại cái nhìn rõ ràng và toàn diện hơn về những yếu tố ảnh hưởng đến việc chọn ngành học của học sinh. Sự tham gia tích cực của học sinh từ các khối lớp khác nhau cũng góp phần quan trọng vào tính khách quan và đại diện của kết quả nghiên cứu. Do vậy, để mang lại độ chính xác cao, nhóm nghiên cứu chỉ lấy riêng 194 phiếu đến từ các học sinh có dự định tiếp tục chương trình đào tạo sau khi tốt nghiệp trung học phổ thông để đánh giá tiếp theo về thực trạng chọn ngành của học sinh. Trong đó, trường THCS - THPT Tân Lộc gồm: 103 phiếu; trường THCS - THPT Lý Văn Lâm gồm: 91 phiếu.

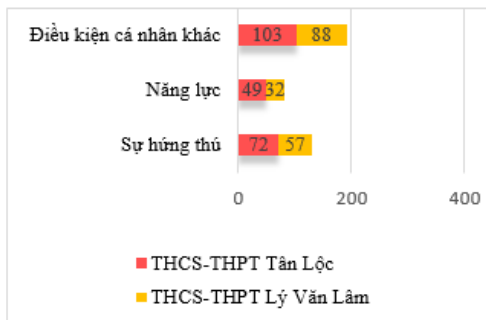
Hình 1. Dự định của học sinh của 2 điểm trường tại Cà Mau

3.2. Thực trạng việc chọn ngành của học sinh

3.2.1. Yếu tố thiên về cá nhân

Đối với nhóm yếu tố thiên về cá nhân, xét về mặt thống kê mô tả, từ những yếu tố đã đề ra có thể thấy nhân tố các điều kiện cá nhân có thiên hướng gây ảnh hưởng nhiều nhất đến sự lựa chọn ngành học của học sinh trung học phổ thông ở cả hai trường. Đồng thời nhân tố năng lực có thiên hướng ít ảnh hưởng nhất đến sự lựa chọn ngành học của học sinh trung học phổ thông ở cả hai trường. Mặt khác, khi được hỏi sâu về nhân tố cụ thể nào thuộc nhóm yếu tố thiên về cá nhân ảnh hưởng đến việc lựa chọn ngành học, các học sinh phần lớn đều chia sẻ là “Điểm số học bạ hoặc thi tốt nghiệp THPT”.

Từ dữ liệu thu thập được cho thấy, phần lớn nhân tố điều kiện cá nhân khác, cụ thể là điểm số học bạ hay điểm thi TN THPT có ảnh hưởng lớn đến quyết định lựa chọn ngành học của học sinh. Nhiều học sinh vẫn chưa có mục tiêu về ngành nghề cụ thể mà mình sẽ chọn. Thay vào đó, các em học sinh chỉ cố gắng đạt điểm số cao của tất cả các môn ở khối ngành dự thi, để có cơ sở trúng tuyển ở các trường cao đẳng, đại học mà không đặt nặng sự phù hợp hay có sự hứng thú với ngành học. Điều này sẽ dễ gây cho học sinh sự chán nản và có thể bỏ học.

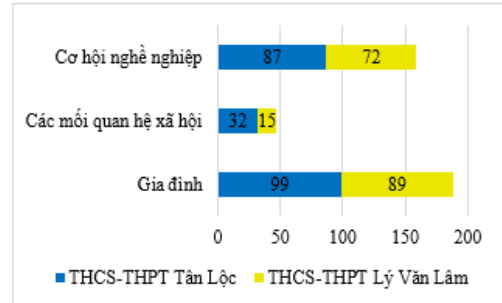
Hình 2. Nhóm yếu tố thiên về cá nhân ảnh hưởng đến lựa chọn ngành học

Có thể kết luận rằng đa phần học sinh chọn ngành học dựa trên các yếu tố liên quan đến học lực và điều kiện cá nhân, trong khi sự hứng thú và năng lực cá nhân chưa thực sự được xem trọng. Điều này đặt ra một thách thức lớn đối với công tác hướng nghiệp, bởi việc lựa chọn ngành học chỉ dựa trên điểm số mà thiếu đi sự đam mê và nhận thức rõ ràng về năng lực cá nhân có thể dẫn đến hậu quả tiêu cực trong dài hạn, bao gồm chán nản và khả năng bỏ học cao. Do đó, cần có sự cải thiện trong việc tư vấn hướng nghiệp, khuyến khích học sinh không chỉ xem xét điểm số mà còn cân nhắc kỹ lưỡng sự phù hợp với năng lực và sở thích cá nhân trước khi đưa ra quyết định chọn ngành.

3.2.2. Yếu tố đến từ môi trường xung quanh

Tương tự như nhóm yếu tố thiên về cá nhân thì ở nhóm yếu tố đến từ môi trường xung quanh cũng dễ dàng nhận thấy nhân tố gia đình có thiên hướng ảnh hưởng nhiều nhất đến sự lựa chọn ngành học của học sinh trung học phổ thông ở cả hai điểm trường. Đồng thời nhân tố cơ hội nghề nghiệp có thiên hướng ít ảnh hưởng nhất đến sự lựa chọn ngành học của học sinh trung học phổ thông ở cả hai điểm trường. Khi được hỏi thêm về nhân tố cụ thể nào thuộc nhóm yếu tố đến từ môi trường xung quanh ảnh hưởng đến việc lựa chọn ngành học, hầu hết các học sinh đều chia sẻ đó là “Điều kiện kinh tế gia đình”. Vậy có thể xác định rằng, gia đình là một phần không thể thiếu của mỗi người, đặc biệt là với bản thân mỗi học

sinh, điều kiện gia đình còn là một nhân tố quan trọng quyết định lựa chọn ngành học học sinh. Bởi nếu học sinh có chọn được ngành học phù hợp mà không thể chi trả các khoản học phí thì lựa chọn đó vẫn không thể được thực hiện.

Hình 3. Yếu tố đến từ môi trường xung quanh ảnh hưởng đến việc lựa chọn ngành học

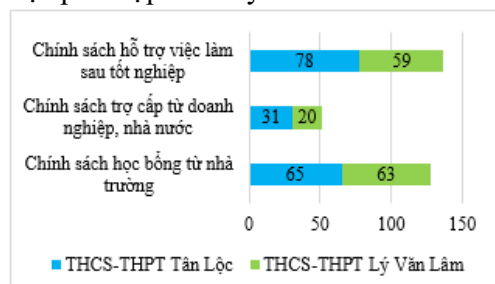
Từ dữ liệu phân tích, có thể kết luận rằng yếu tố gia đình đóng vai trò quyết định lớn nhất đối với học sinh trong việc chọn ngành học, đặc biệt là vấn đề kinh tế. Học sinh chịu nhiều ảnh hưởng từ hoàn cảnh tài chính gia đình và các lời khuyên từ người thân trong việc định hướng nghề nghiệp. Mặc dù cơ hội nghề nghiệp sau khi tốt nghiệp chưa được học sinh đánh giá cao trong quá trình lựa chọn ngành học, đây vẫn là một yếu tố cần được nhấn mạnh hơn trong công tác hướng nghiệp. Do đó, các trường học và gia đình cần phối hợp chặt chẽ để giúp học sinh có cái nhìn toàn diện hơn về các yếu tố ảnh hưởng đến quyết định chọn ngành, đặc biệt là việc nâng cao nhận thức về tầm quan trọng của cơ hội nghề nghiệp trong tương lai.

3.2.3 Nhóm yếu tố đến từ các đối tượng xã hội

Để hỗ trợ cho các quyết định về ngành học phù hợp nhưng không đủ kinh phí chi trả của học sinh (nói trên), cũng như khuyến khích học sinh tiếp tục học tập và làm việc thì các đối tượng xã hội đến từ các cá nhân, doanh nghiệp, nhà nước ra đời. Trong đó, nhân tố về các chính sách hỗ trợ việc làm sau tốt nghiệp lại có thiên hướng gây ảnh hưởng nhiều nhất đến sự lựa chọn ngành học của học sinh trung học phổ thông ở cả hai điểm trường. Đồng thời nhân tố về các

chính sách trợ cấp từ doanh nghiệp, nhà nước thiên hướng ít ảnh hưởng nhất đến sự lựa chọn ngành học của học sinh trung học phổ thông ở cả hai điểm trường.

Khi được hỏi về lí do gây ảnh hưởng của nhân tố đã chọn, các em học sinh đều đưa ra nhận định: Lựa chọn học một ngành nào đó để có một công việc ổn định, thu nhập cao là lí do quan trọng nhất. Vì vậy họ có xu hướng đề tâm nhiều hơn với các chính sách hỗ trợ việc làm sau khi tốt nghiệp đại học. Mặt khác, cũng có học sinh cho rằng: Các chính sách học bổng giúp họ rất nhiều trong việc chi trả các khoản phí học tập tại một trường cao đẳng, đại học nào đó và đó cũng là mục tiêu trước nhất để họ có được một công việc phù hợp sau này.

Hình 4. Yếu tố đến từ các đãi ngộ xã hội ảnh hưởng đến việc lựa chọn ngành

Kết quả cho thấy, các yếu tố đến từ đãi ngộ xã hội, đặc biệt là chính sách hỗ trợ việc làm sau tốt nghiệp và chính sách học bổng, đóng vai trò quan trọng trong việc định hướng lựa chọn ngành học của học sinh. Học sinh có xu hướng chọn ngành dựa trên tiềm năng nghề nghiệp và khả năng kinh tế sau tốt nghiệp, đặc biệt là khi đối diện với áp lực tài chính. Chính sách trợ cấp từ nhà nước và doanh nghiệp có ảnh hưởng thấp hơn, cho thấy cần tăng cường phổ biến và nâng cao nhận thức về những chính sách này. Các trường học và nhà nước cần đẩy mạnh việc cung cấp thông tin về học bổng, trợ cấp và cơ hội việc làm để hỗ trợ học sinh có sự lựa chọn ngành học hợp lý và bền vững trong tương lai.

3.3. Những khuyến nghị

3.3.1. Đối với học sinh

Các em học sinh trung học phổ thông cần ý thức hơn về tầm quan trọng của nghề nghiệp trong tương lai của bản thân mình, ngay từ khi bắt đầu học bậc trung học phổ thông các em đã cần tìm hiểu nghề nghiệp phù hợp với bản thân và hợp với nhu cầu của thị trường lao động. Học sinh trung học phổ thông cần tìm hiểu và định hướng bản thân bằng việc tích cực tham gia các hoạt động hướng nghiệp, tham khảo các thông tin chính thống từ gia đình, các thầy cô, nhà trường, các trung tâm việc làm, trung tâm hướng nghiệp... Đồng thời, cần ý thức rèn luyện bản thân trong học tập, đạo đức và các kỹ năng mềm để các em có thể đạt được những nguyện vọng mong muốn trong tương lai.

3.3.2. Đối với các bậc phụ huynh, truyền thông hướng nghiệp và tư vấn tuyển sinh Cần tăng cường và đa dạng hóa hình thức hướng nghiệp cho học sinh trung học phổ thông. Tập trung chú trọng vào một vài kênh thông tin chính thống trong công tác hướng nghiệp, tránh tình trạng các thông tin về hướng nghiệp quá nhiều, đại trà và chung chung. Thường xuyên rà soát và đánh giá lại hiệu quả các phương pháp tư vấn thông tin về hướng nghiệp cho học sinh trung học phổ thông để có hướng điều chỉnh kịp thời.

Nên có những trang web, fanpage... dành riêng cho công tác hướng nghiệp, đào tạo các chuyên gia riêng chuyên làm công tác hướng nghiệp cho các em học sinh trung học phổ thông. Mặt khác cần hỗ trợ tối đa các em học sinh trung học phổ thông để khám phá, khai thác ra tiềm năng, sở thích, thế mạnh, năng khiếu của các em để tư vấn, hướng nghiệp kịp thời.

Đẩy mạnh tham vấn, tư vấn cho các em học sinh trung học phổ thông khi các em gặp khó khăn trong quá trình đưa ra quyết định lựa chọn nghề nghiệp. Tiếp tục động viên các em chia sẻ, lắng nghe tâm tư, nguyện vọng để thấy được những khó khăn trong quá trình lựa chọn nghề nghiệp của các em học sinh. Nhưng phải luôn tôn trọng quyết định của các em học sinh

trong vấn đề lựa chọn ngành nghề yêu thích.

Cần tạo động lực và khơi dậy niềm tin của các em giúp các em vươn lên trong học tập lẫn việc chọn nghề nghiệp. Tích cực tổ chức và đa dạng hình thức những buổi tập huấn, giáo dục hướng nghiệp, đào tạo kỹ năng cứng lẫn kỹ năng mềm, liên kết với các đơn vị khác, tổ chức các buổi thực tế, tổ chức các hoạt động xã hội liên quan đến hướng nghiệp cho các em học sinh trung học phổ thông...

4. Kết luận

Từ kết quả nghiên cứu về các yếu tố ảnh hưởng đến việc chọn ngành học của học sinh tại hai trường THCS - THPT Tân Lộc và THCS - THPT Lý Văn Lâm ở Cà Mau, có thể thấy rằng các yếu tố cá nhân, môi trường và đại ngộ xã hội đều có tác động đáng kể đến quyết định của học sinh. Yếu tố cá nhân như sự hứng thú và điểm số học bạ chiếm ưu thế, cho thấy học sinh chủ yếu chọn ngành học dựa trên khả năng học tập hiện tại và sở thích cá nhân. Tuy nhiên, yếu tố gia đình và điều kiện kinh tế

cũng ảnh hưởng lớn đến sự lựa chọn của học sinh, đặc biệt là khi phải đối mặt với áp lực từ gia đình hoặc những khó khăn về tài chính. Mặt khác, cơ hội nghề nghiệp, tuy được quan tâm, nhưng chưa được xem là yếu tố quyết định hàng đầu trong quá trình chọn ngành học.

Để giúp học sinh đưa ra quyết định chọn ngành học một cách sáng suốt và phù hợp với khả năng của mình, các trường học cần tăng cường các hoạt động hướng nghiệp và tư vấn tuyển sinh từ sớm. Việc tạo điều kiện cho học sinh khám phá và phát triển năng lực cá nhân cũng như tiếp cận các nguồn thông tin chính xác về thị trường lao động là rất cần thiết. Đồng thời, các bậc phụ huynh nên đóng vai trò hỗ trợ, khuyến khích thay vì tạo áp lực, giúp con em tự tin hơn trong việc chọn lựa con đường học tập và sự nghiệp. Kết hợp cả yếu tố cá nhân, gia đình và xã hội sẽ giúp học sinh có sự chuẩn bị tốt hơn cho tương lai nghề nghiệp và phát triển toàn diện.

Tài liệu tham khảo

- [1] A. K. S. Ong, Y. T. Prasetyo, J. N. J. Pinugu, T. Chuenyindee, J. Chin & R. Nadlifatin, "Determining factors influencing students' future intentions to enroll in chemistry-related courses: Integrating self-determination theory and theory of planned behavior". *International Journal of Science Education*, 44(4), 556–578, 2022. Accessed: <https://doi.org/10.3390/su142316041>.
- [2] H. T. Xuân, Các nhân tố tác động đến lựa chọn ngành học của sinh viên Trường Đại học Kinh tế - Đại học Quốc gia Hà Nội. *Tạp chí Giáo dục*, 23(20), 60–64, 2023. Địa chỉ: <https://tcgd.tapchigiaoduc.edu.vn/index.php/tapchi/article/view/1081>.
- [3] L. T. M. Trúc, Một số yếu tố ảnh hưởng đến việc chọn học ngành Nông Lâm Ngư nghiệp - Trường Đại học Nông lâm Thành phố Hồ Chí Minh. Luận văn thạc sĩ, Viện Đảm bảo chất lượng - Đại học Quốc gia Hà Nội, 2014. Địa chỉ: https://repository.vnu.edu.vn/bitstream/VNU_123/14326/1/lu%E1%BA%ADn%20v%C4%83n.pdf.
- [4] P. T. K. Thoa, Sự lựa chọn ngành học của sinh viên Trường Đại học Bạc Liêu. Luận văn thạc sĩ, Trường Đại học Sư phạm kỹ thuật TP. HCM, 2020. Địa chỉ: <https://stinet.gov.vn/viewer/?id=171592>
- [5] L. T. Thanh, Đánh giá các yếu tố ảnh hưởng đến sự lựa chọn ngành nghề của sinh viên hệ cao đẳng – Trường cao đẳng nghề công nghiệp Hà Nội. Luận văn Thạc sĩ, Viện Đảm bảo chất lượng - Đại học Quốc gia Hà Nội, 2013. Địa chỉ: <https://tailieu5s.net/viewer-105648-luan-van-danh-gia-cac-yeu-to-anh-huong-den-su-lua-chon-nganh-nghe-cua-sinh-vien-he-cao-dang-truong-cao-dang-nghe-cong-nghiep-ha-noi.html>.
- [6] F. O. Ohiwerei & B. O. Nwosu, Vocational Choices among Secondary School Students: Issues and Strategies in Nigeria. *Asian Journal of Business Management*, 1(1), 1–5, 2009. Accessed: <https://maxwellsci.com/print/ajbm/1-5.pdf>.

- [7] B. N. Oánh, *Tâm lý học trong xã hội và quản lý*. Hà Nội: NXB Thống kê, 1995.
Địa chỉ:
<https://elib.hcmuaf.edu.vn/Portal/BookDetail?bibid=48060&No=2&dbID=-1>.
- [8] P. M. Hà, Thái độ của học sinh trong việc lựa chọn nghề nghiệp. *Tạp chí Tâm lý học*, số 3(96), pp.54-59, 2007. Địa chỉ:
<https://vjol.info.vn/index.php/TLH/article/download/4877/4608/>.
- [9] T. C. Bảo, Phân tích các nhân tố tác động đến việc lựa chọn ngành học đại học và nghề nghiệp của học sinh trung học phổ thông. *Tạp chí Khoa học*, 19(6), 990, 2022. Địa chỉ:
DOI: [https://doi.org/10.54607/hcmue.js.19.7.3462\(2022\)](https://doi.org/10.54607/hcmue.js.19.7.3462(2022)).

Ngày nhận bài: 11/12/2024

Ngày hoàn thành sửa bài: 25/3/2025

Ngày chấp nhận đăng: 26/3/2025